

Mgr. Zdeněk Ludvík

Teritoriálně ukotvený islamistický nestátní aktér využívající násilí a otázka regulace systémové anarchie

Territorially Anchored Islamist Non-State Actor Using Violence, and the Question of Regulation of System Anarchy

Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 62–80, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line).
doi: 10.3849/1210-3292_24.2015.03.062-080

Abstrakt:

Islamističtí teritoriálně ukotvení násilní nestátní aktéři (ITUNNA) usilující o změnu statu quo současného mezinárodního systému představují jednu z největších výzev mezinárodního řádu založeného na vzájemném respektu svrchované rovných států. Tito aktéři v oblastech bez přítomnosti moci států používají explicitní přeshraniční násilí za účelem dosažení svého cíle v souladu s univerzální islamistickou ideologií – zbudování chalífátu. Stať představuje v teoretické a moderně historické perspektivě způsoby redukce anarchie v mezinárodním systému – mocenský, ekonomický, legalistický a normativní – a poukazuje na příčiny, proč tváří tvář těmto aktérům tyto doposavad funkční způsoby, ať na regionální či systémové analytické hladině, selhávají.

Abstrakt anglicky:

Islamist territorially anchored violent non-state actors (ITAVNSAs) seeking to change the status quo of the current international system constitute one of the greatest challenges the international order based on mutual respect of equal sovereign states. These actors in areas without the presence of power states use explicit cross-border violence to achieve their objective in accordance with universal Islamist ideology – the construction of a caliphate. The paper presents in the theoretical and modern historical perspectives methods of reduction of anarchy in the international system – power, economic, legalistic and normative – and highlights the reasons why face to face of these actors, these heretofore functional ways, be it on a regional or system level of analysis, fail.

Klíčová slova:

Islamističtí teritoriálně ukotvení násilní nestátní aktéři (ITUNNA), moderní teritoriální stát, mezinárodní systém, změna mezinárodního řádu, regulativní mechanismy mezinárodní anarchie

Klíčová slova:

Islamist Territorially Anchored Violent Non-State Actors (Itavnsas), Modern Territorial State, International System, Change Of International Order, Regulatory Mechanisms Of International Anarchy.

Úvod

Na moderním teritoriálním státu založený mezinárodní systém, ve své podstatě anarchický díky absenci hierarchické autority, od svého vzniku v polovině sedmáctého století disponuje sadou pravidel (regulativní mechanismy mezinárodní anarchie), která míru anarchie korigují a propůjčují mu konkrétní řád. Tato státy sdílená a respektovaná pravidla snižují (nikoli vylučují) pravděpodobnost propuknutí násilných konfliktů mezi nimi. Jinak řečeno, pravidla přispívají k absenci násilí mezi aktéry, tj. k negativnímu míru [1]. V posledních letech v kontextu nárůstu agresivního chování násilných nestátních aktérů [2] a jejich odhodlanosti prosadit se na úkor států silou však do značné míry regulativní mechanismy mezinárodní anarchie přestávají vykazovat svou dosavadní účinnost a zdá se, že kvůli jejich nefunkčnosti se systém noří do konfigurace, která se vyznačuje nestabilitou a zvýšenou konfliktností. Cílem této teoretické statě bude poukázat na důvody, proč tváří tvář těmto aktérům doposavad funkční regulativní mechanismy mezinárodní anarchie, ať na regionální či systémové analytické hladině, selhávají [3].

Primární motivací jednání násilných nestátních aktérů je maximalizace politických a materiálních výnosů [4]. K tomu využívají pro ně obzvláště výhodné prostředí nestabilních států – jak je empiricky zřejmé, jejich intenzivní výskyt jde ruku v ruce s fenoménem slabých, upadajících a kolabujících států [5]. Typicky takoví státní aktéři nedisponují účinnou mocenskou kapacitou (tedy schopností silového donucení [koerce] a distribuce veřejných statků), jak násilným nestátním aktérům vzdorovat. Souběh slabosti státu a síly násilných nestátních aktérů (inverzní asymetrie) vytváří odrazový můstek pro hlavní hrozbu nestabilnímu teritoriálnímu státu, jíž je schopnost násilného nestátního aktéra ho vytěsnit jako legitimního držitele moci z části (či dokonce celého) území a zavést na něm vlastní formu vládnutí [6].

Nejagresivnější skupinu mezi násilnými nestátními aktéry představují hypertrofovaní teritoriálně ukotvení islamističtí nestátní aktéři využívající násilí (dále TINAN). Tyto aktéry lze konceptualizovat s využitím Barakova a Cohenova teoretického konceptu Moderního Sherwoodského lesa [7]. Společnými definičními znaky, které TINAN v tomto pojetí sdílejí, jsou:

1. přeshraniční násilí – užívání otevřeného fyzického násilí, které zasahuje alespoň území dvou vestfálských států současně a jeho míra umožňuje z tohoto území vytěsnit legitimního držitele moci, tj. stát;
2. operování v oblastech bez přítomnosti moci státu – po vytěsnění státu disponování monopolem na fyzické násilí; fyzická přítomnost i nepřímý vliv státního aktéra jsou na tomto území paralyzovány a populace je vystavena svévolnému extrémnímu násilí;

3. jednání v souladu s proklamacemi islamistické ideologie – uplatňování norem, které vycházejí z přísného výkladu práva šari‘a s cílem obnovení prvotní muslimské ummy ve formě politického zřízení tzv. chalífátu; tj. striktní návrat k životu dle koránu s výrazným prvkem politizace a organizovaného násilí [8], čímž na daném území dochází k ochromení starých a vymezení nových (s identitou většiny obyvatel neslučitelných) pravidel společenského života.

Za nejdůležitější členy této skupiny dnes můžeme považovat TINAN operující v Iráku a Sýrii (Islámský stát), Mali, Libyi, Nigeru (al-Káida islámského Maghrebu), Somálsku a Keni (Hnutí mladých bojovníků [al-Shabaab]) a Nigérii, Nigeru, Kamerunu a Čadu (Západní učení je rouhání [Boko Haram]/Sunnitská skupina pro kázání a džihád).

Na druhou stranu jednotliví islámskou ideologií vedení násilní nestátní aktéři se obecně mohou až dramaticky odlišovat na hladině úmyslu změnit status quo mezinárodního řádu: od aktéra jako Tálibán transformujícího se ve státní strukturu s cílem začlenit se do společenství států a Hamás či Hizb'ulláh, kteří vytvářejí hybridní organizační strukturu sui generis bez explicitního záměru zásadní přeměny mezinárodního řádu, po organizace hlásící se k al-Káidě, které fungují především v síťové struktuře, a Islámský stát, který formuje sice státu podobnou organizační strukturu, avšak staví se do ostré opozice vůči současnému vestfálskému uspořádání. Jde tedy o rozpětí na pomyslné revizionistické ose konformismus – indiference – revolucionismus. Rozdílnosti nalezneme ale rovněž i v rovině věroučné, typicky sunna vs. ší'a, a mocenské, které vedou až k propukávání konfliktů mezi nestátními aktéry navzájem (např. sunnitské kmeny vs. ší'itské milice v Iráku, resp. soupeření o vliv mezi Vítěznou frontou lidu Levanty [Džabhat an-Nusra] a Islámským státem v Sýrii). Nelze tedy tyto aktéry považovat za určitou uzavřenou homogenní skupinu, ale za vcelku heterogenní konglomerát aktérů s divergentními aspiracemi [9].

Pro výzkum samotných násilných nestátních aktérů jsou tyto divergence bezesporu významné a neopomenutelné. Z perspektivy funkce regulačních mechanismů i z perspektivy bezpečnostní nejsou ale rozdílnosti až tak podstatné. Rozhodující je forma jejich chování v mezinárodním systému založená na využívání násilí k dosažení cílů, schopnosti vytěsnit stát a zavedení a až drastickém vynucování stanovených pravidel. Tyto definiční znaky jsou nejzjevnější a představují také nejzásadnější problém a hrozbu pro bezpečnost dotčených států a jejich populací.

Je zřejmé, že posledních 15 let může být nazváno érou TINAN. O bezzubosti regulačních mechanismů se přesvědčujeme pravidelně s každým dalším teritoriálním zábohem provedeným TINAN, stažením se státu ze svého území i nerozhodnou reakcí světa na tuto skutečnost. Používání masivního násilí proti civilistům, destrukce infrastruktury, přelití násilí do sousedních států, konstituování globální sítě násilí ze strany TINAN a absentující nebo opožděná reakce světa začínají postupně představovat existenční problém pro řadu států i pro mezinárodní bezpečnost jako takovou [10].

1. Mezinárodní anarchie a způsoby její regulace

Regulace mezinárodní anarchie znamená vtisknout mezinárodnímu systému stabilitu založenou na schopnosti států v něm garantovat vlastní existenci navzdory jakékoliv příchozí hrozbě vyvolané ostatními státy [11]. V takovém případě je pak systém stabilní, jelikož „*žádná země nebo koalice zemí nebude eliminována jinou zemí nebo koalicí zemí*“ [12]. Za regulativní mechanismy mezinárodní anarchie lze považovat čtyři možné a v mezinárodně-politické praxi využívané způsoby – mocenský, ekonomický, legalistický a normativní.

Mocenským způsobem se má na mysli, zaprvé, strategie vyvažování (*balancing*) v rámci vykonávané zahraniční politiky státu; tato strategie je podmínkou pro rovnováhu moci, jež představuje systémový bod stability (*equilibrium*) [13]. Rovnováha moci, definovaná Morgenthauem jako výslednice aspirace států na udržování a vyzývání *stata quo*, je založena na principu, že žádná země nesmí kontrolovat takové množství zdrojů, které by jí umožnilo eliminovat ostatní aktéry a přivlastnit si veškeré disponibilní zdroje [14]. Funguje-li vyvažování, proti vyzyvateli systémové rovnováhy se vždy vytvoří dočasná ad hoc koalice, která se výzvě postaví a zmaří ji. Zadruhé, stability je možno v mezinárodním systému dosáhnout pomocí strategie tzv. *bandwagoningu*, kdy se slabší státy uchylují pod ochranu silnějších výměnou za loajalitu vůči jejich rozhodování [15]. A to buď na principu hegemonické stability nebo rovnováhy hrozeb. Jde v zásadě o dvě navzájem blízké varianty. V prvním případě „*hegemonická moc ustavuje pravidla a normy mezinárodního řádu ... poskytuje bezpečnost a stabilitu v mezinárodním systému. [Slabší aktéři] profitují z kolektivních statků, které hegemon poskytuje*“ [16]. Mezinárodní anarchie je takto hegemonicky hierarchizována. Hegemon nastavuje pravidla, která ostatní aktéři v systému (*ipso facto*) respektují [17]. Ve druhém případě státy nevyvažují moc samu o sobě, ale až hrozby jako takové. Klíčovými prvky se tak pro potenciální ohrožení stávají geografická vzdálenost, schopnost aktéra zaútočit a také jeho vnímané úmysly. K vytváření koalic, kdy se aktér (paradoxně) přiklání k aktérovi, který je zdrojem ohrožení, dochází za situace, kdy bezpečnost v systému je vnímána ohroženými aktéry jako nedostatkový statek. Pravděpodobnost úspěšného vyvažování je za takových okolností nízká a ohrožení aktéři se proto přidávají na stranu agresora. Ten jim výměnou poskytuje bezpečnost a podíl na výnosu z agrese. Jedná se tedy o určitou formu vzájemně výhodných ústupků (*appeasement*). Stručně řečeno, v mocensky založeném regulativním mechanismu systémovou stabilitu představuje materiální rovnováha v donucovacích kapacitách aktérů [18].

Druhý způsob, ekonomický, je postaven na předpokladu spolupráce (kooperace) mezi aktéry, kterou navíc může podněcovat institucionalizované prostředí a vzájemná závislost. Spolupráce v racionalisticky neoliberálním institucionalismu vychází z instrumentálního kalkulu na základě sebezájmu aktéra, kdy spolupracuje z důvodu vyššího výnosu a úspor transakčních nákladů, než jaké by mu přineslo násilí. Aby spolupráce nastala, musí aktér přizpůsobit své chování (koordinace politik) preferencím ostatních a ti musejí považovat chování tohoto aktéra za opravdu usnadňující dosažení jejich plánovaných cílů. Míra spolupráce není tedy automatická a její pravděpodobnost odráží aktérovo očekávání rozsahu výplaty (*payoff*) a reciprocity kooperačního chování [19]. To znamená, že státy i ve stavu systémové anarchie spolu dokáží spolupracovat, vede-li vzájemná spolupráce k „*vzájemným ziskům a vyhnutí se sdílené škody*“ [20],

čímž dochází k tlumení projevů anarchie. Je-li navíc spolupráce uzavřena v institucionalizovaném rámci, efekt tlumení anarchie může být silnější díky schopnosti instituce aktéry smluvně sebezavazovat (*self-binding*), navzájem informovat o jejich úmyslech a měnit jejich preference. Instituce tedy dokáže aktéra od použití násilí k zajištění si určitého výnosu/zisku zdrojů a redukuje tak pravděpodobnost vypuknutí násilného konfliktu mezi státy tím, že jednání aktérů v rámci organizace je efektivnější než mimo ní, přičemž z tohoto důvodu se silnější podvoluje vůči slabšímu, aby o tuto efektivitu nepřišel [21]. Pod tento regulační mechanismus můžeme podřadit i efekty interdependence. Ty z pohledu redukce mezinárodní anarchie primárně spočívají v globální provázanosti složek domácích společností nadnárodními silami (rozuměj nadstátními) do transnacionální (globální občanské) společnosti a sítí nadnárodních korporací. Tento strukturální rys současného světa významně limituje rozsah svobody jednání států podle jejich vlastního uvážení [22], protože „*interdependence změnila natolik povahu mezinárodního systému, že 'anarchický' model suverénních jednotek ztrácí svoji významnost*“ [23]. Ekonomický regulativní mechanismus je tedy založen na premise, že spolupráce za daného *stata quo* přináší vyšší výnosy než jeho násilné prolomení: systémový bod stability je pak definovatelný jako aktéry sdílený nezájem na porušení stávajícího *stata quo* z důvodu nevýnosnosti takového postupu [24].

Zatřetí, legalistický způsob regulace mezinárodní anarchie spočívá v přijetí mezinárodního veřejnoprávního závazku, který aktéru zapovídá násilné vystupování vůči jeho okolí. Aktéři jsou si vědomi, že společné respektování těchto omezení je pro všechny prospěšné [25]. Pravidla (mezinárodní právo) zde vytváří celé mezinárodní společenství států a toto společenství může vynutit jejich respektování, a to obecnou shodou na náležitosti a přiměřenosti sankcí a ochotou a schopností členů společenství (*self-help*) sankce také vykonat (*central enforcement mechanism*). Respekt ze strany potencionálních vyzyvatelů mezinárodní řádu je úměrný schopnosti mezinárodního společenství dosáhnout konsensu na kvalifikování jednání vyzyvatele, na rozsahu event. přijatých sankcí a na pravděpodobnosti, s jakou budou sankce opravdu uplatněny, příp. s jakou bude proveden event. donucovací zákrok. Legalistický mechanismus regulace je tedy založen na předpokladu akceptování *stata quo* (společné hodnoty aktérů v podobě recipročního respektování nedotknutelnosti rozdělení zemského teritoria a obyvatelstva světa do suverénních teritoriálních států) a zájmu státu respektovat tato pravidla za účelem vyhnout se donucovacímu zákroku ze strany ostatních států (mezinárodního společenství) [26]. Systémová stabilita nastává na základě shody aktérů na legitimní povaze mezinárodního řádu a absentující motivaci aktérů *status quo* měnit. Současně také ale platí, že mezinárodní právo je nyní ve struktuře mezinárodní politiky zakořeněno natolik pevně, že i státy, které se s ním nebo spíše s některým jeho ustanovením neztotožňují, se mu nicméně podvolují [27].

Ve čtvrtém modelu regulace je využíván normativní mechanismus založený na předpokladu působení autority, která je kulturní povahy. Reprodukci určitých typů zkušeností se konstituují univerzálně aplikovatelné ideje, čímž vzniká globální vědění lidstva, které konstruuje světovou kulturu [28]. Globální kulturní normy „(v)edou státy [...] k inkorporování nových úmyslů a cílů v konstelaci jejich zájmů a k *opuštění starých úmyslů a cílů, které jsou v rozporu se znaky světové kultury*“ [29], a mají potenciál působit na jednání aktérů, kteří se pod jejich vlivem chovají obdobně bez ohledu na rozdílnost jejich zájmů (sociální isomorfismus) [30]. Současný globální vestfálský systém

se utvořil a jeho globální rozšíření proběhlo pod vlivem západní společnosti a její kultury. Ta se etablovala jako globální světová kultura, která je univerzalisticky všudypřítomná (vytváří světovou společnost) a obsahuje konsenzus na povaze mezinárodního systému a hodnotách, které se v něm mají uplatňovat. Primárně jsou takovými hodnotami pokrok (růst bohatství) a spravedlnost (rovnost) [31]. V duchu těchto hodnot se aktéři chovají racionálně s cílem vyhnout se válce. To znamená, že aktér v rámci logiky vhodnosti [32] dobrovolně přejímá takové jednání, se kterým je vnitřně ztotožněn a určité praktiky jednání zcela vylučuje – tedy že použití násilí vůči druhému je zcela nepatřičné. Jinými slovy řečeno, státní aktéři „*sdílejí normy jednoduše proto, že si myslí, že je to správné a legitimní*“ [33]. Takovou základní normou je na kulturní bázi konstituovaný institut suverenity, kdy „*jeden stát se zdráhá vměšovat do záležitostí státu druhého*“ [34]. Státy tak můžeme považovat za sociálně zodpovědné entity nadřazující „*kolektivní zájmy nad své vlastní*“ [35], akceptující sociálně konstruované normy a sdílející porozumění v rámci mezinárodního společenství/světové společnosti. Tato skutečnost je rozhodující pro funkčnost normativně založené regulace, neboť tím, že se aktéři „*jeden s druhým pozitivně identifikují, takže bezpečnost každého je vnímána jako zodpovědnost všech*“ [36], je v systému dosaženo kolektivní identity, která státům zapovídá, aby se uchýlili k použití násilí. Ztotožnění se aktéra s externím standardem vede k ustavení komunity (světové společnosti) odmítající násilí, což s sebou nese předvídatelnost a harmonizaci vzájemného očekávání a tím systémovou stabilitu [37].

Jestliže mocenský způsob regulace mezinárodní anarchie je veskrze donucovací a je typický pro kompetitivní bezpečnostní systémy, ekonomický donucení uplatňuje v případě, že spolupráce z nějakého důvodu nebylo v určité oblasti dosaženo, a je využíván v individualistických bezpečnostních systémech. Legalistický způsob donucení uplatňuje až jako poslední možné řešení, normativní s ním vůbec nepočítá. Oba posledně jmenované způsoby nacházejí svá uplatnění v kooperativních bezpečnostních systémech.

2. Regulace mezinárodní anarchie v perspektivě strategické historie

Podíváme-li se, jak se výše čtyři uvedené mechanismy redukce anarchie v mezinárodním systému uplatňovaly v historické perspektivě moderního teritoriálního státu od vzniku jeho existence v roce 1648 až po současnost, zjistíme jejich určitý diachronní vývoj, který reflektuje širší společensko-politické rámce změny života lidí. V tomto vývoji je patrný posun od mocenského způsobu po normativní s tím ale, že jednotlivé způsoby nejsou od sebe nepřekročitelně odděleny a naopak se mohou prostupovat do syntetického modelu nebo mohou regionálně variovat [38].

Pro období 17. – 19. století byl typický mocenský způsob redukce anarchie. Premisou k tomu byl aktéry sdílený předpoklad, že moc a zdroje jsou v systému pevně dány, a tedy pokud jeden jich chce získat více (a vylepšit si tak svoje postavení), musí tak učinit pouze na úkor ostatních [39]. Model prošel řadou vývojových fází od nevědomé „waltzovské“ rovnováhy moci po sofistikované a vědomé „kissingerovské“ aranžmá kongresové diplomacie koncertu velmocí. Strukturálními rysy systému byla multipolarita, shoda na statu quo a pružná reakce vyvolání omezené války s případnými

hegemoniálními vyzyvateli (Habsburkové, Bourboni, Napoleon). Vytvořené ad hoc koalice vzestup hegemonu zastavily a restaurovaly rovnováhu moci. Když cca okolo roku 1890 tyto strukturální rysy mizí a jelikož není žádná jiná dostatečně účinná regulatorní alternativa, systém se noří do bipolárního a nekonsenzuálně profilovaného světa antagonistických bloků, čímž nastává období nelimitovaného soupeření vedoucí až k propuknutí I. světové války [40].

Legalistický způsob se počal vynořovat již na přelomu 19. a 20. století. Byly to Haagské konference 1899 a 1907, které specifikovaly *ius in bello* a *ius ad bellum*, však jejich dopad na chování aktérů v systému a tím na možnost regulace anarchie byl kvůli dobrovolnosti přijetí závazku a zcela absentujícímu mechanismu vynucení velmi nízký. K zásadní proměně došlo po Pařížské mírové konferenci, která indoktrinovala legalistickou metodu regulace jako dominantní. Poválečné wilsonovské striktní odmítnutí rovnováhy moci a jeho nahrazení legalistickým modelem kolektivní bezpečnosti svrchovaně rovných států založených na principu práva na sebeurčení znamenalo dějinný průlom v regulaci systémové anarchie. Mír má být propříště udržován intuitivním řešením konfliktů prostřednictvím Společnosti národů (dále SN) – kolektivního arbitra mezinárodního systému. Avšak absentující mechanismus vynutitelnosti sankcí a současně fakt, že řada klíčových aktérů stála mimo organizaci a že absentovala shoda mocností na povaze mezinárodního řádu, vedlo k neschopnosti SN v praktické rovině mezistátnímu násilí účinně čelit. Mocenský způsob regulace byl zdánlivě vytěsňen, ve skutečnosti ale mocenská kapacita jednotlivých aktérů hrála klíčovou úlohu, byť systém nikoli stabilizovala, leč polarizovala. Reálná mezinárodní politika probíhala mimo působnost SN a ani na mezinárodněprávní bázi uzavírané garanční pakty (v zásadě uskupení kolektivní obrany) či bilaterální mezivládní dohody nebyly schopny systémovou stabilitu zajistit [41]. Jelikož ostatní regulativní mechanismy se neuplatňovaly, s nástupem revizionistických mocností v čele s Německem rezolutně rozhodnutých změnit dosavadní status quo se systém noří opětovně do násilné konfrontace.

Uspořádání po skončení II. světové války založené na legalistickém modelu systému kolektivní bezpečnosti OSN a ekonomickém modelu brettonwoodských institucí představuje další posun ve vývoji tlumení mezinárodní anarchie. Vystavět mezinárodní řád na těchto dvou předpokladech umožnily dvě skutečnosti. Jednak systém kolektivní bezpečnosti získal v zakládající Chartě v kapitole o ustanovení Rady bezpečnosti (dále RB) konkrétní možnosti násilného postupu proti agresorovi, jednak rozšíření a nárůst obchodní výměny daných liberalizací mezinárodního obchodu a vytváření mezinárodních režimů vedlo k prohloubení interdependence a tím i k ekonomické spolupráci mezi státy [42]. V mezinárodněpolitické realitě mezinárodních vztahů byl však tento koncept regulace zastíňován důsledky rozložení moci v systému vyvolaných studenou válkou a jeho vliv na charakter a stabilitu mezinárodního řádu tak nebyl zdaleka absolutní. Mezinárodní řád totiž primárně určovala bipolarita vzniklá semihegemonií SSSR a USA a v rámci ní se uplatňující koncepce vzájemného jaderného odstrašení a princip hegemonické stability [43]. A ačkoli se to může zdát naprosto absurdní, významně k tomu přispěla i normativní rovina regulace, i když pouze jako prvek konceptu jaderného odstrašení a nikoli princip sám o sobě, – Spojenými státy i Sovětským svazem normativně pocítovaná neakceptovatelnost důsledků jaderného konfliktu byla jedním ze stabilizátorů systému v čase studené války [44].

Období po skončení studené války do současnosti je charakterizováno aplikováním všech čtyřech modelů regulace. Který model dominuje? To není možno úplně jednoznačně stanovit, neboť jednotlivé způsoby mohou nerovnoměrně a časoprostorově variovat. Mocenský způsob nepochybně představuje unipolární/unimultipolární struktura daná hegemonickou pozicí Spojených států v mezinárodního systému [45]. Ta, jak zpočátku byla rozhodující silou pro vynucení mezinárodního řádu (Afghánistán, Irák, Srbsko, Kosovo), však postupně eroduje, event. využívá i jiné druhy moci nežli pouze donucovací. Ve výsledku USA (Západ), nedokáží/nechtějí samy o sobě vtisknout systému řád [46]. Samotná rovnováha moci nenalézá uplatnění, a to protože mocnosti nejsou vůči sobě v nepřátelské pozici, ale spolupracují i v bezpečnostní oblasti a dále současné velmoci neoperují globálně (snad s výjimkou USA) a tudíž vůči sobě ani nemohou představovat přímou hrozbu [47]. Globalizací podněcený nárůst interdependence dovedl státy k nezbytnosti udržitelnosti ekonomického růstu a zajištění své energetické bezpečnosti. Státy se stávají závislými na zahraničním obchodě a na zahraničních investicích, což je vede k politice, která konvenuje globálním trhům a současně nepoškozují jejich hospodářské zájmy [48]. Ekonomická stimulace omezování násilí tak má v současné mezinárodní politice své místo. Zbývající dva přístupy (legalistický a normativní) nutno zmínit společně, jelikož se významně prostupují a představují důležitý prvek v redukování mezinárodní anarchie. Fungují na principu existence norem a morálních hodnot (moralismus), které si státy osvojují a v souladu s nimi se chovají. Současně je možné tato pravidla expandovat navenek (legalizace) pomocí extenze mezinárodního práva (legalismus). Výsledkem tohoto procesu je současná kantovská povaha mezinárodního řádu, kdy humanitární právo bylo nadřazeno nad práva států. Konkrétním projevem je např. právní zakotvení principu odpovědnosti za ochranu (*Responsibility to Protect, R2P*) a ustavení Mezinárodního trestního soudu [49]. Současný mezinárodní řád tak stojí na kultuře nepoužití násilí a zapojením se států do kolektivního jednání vymezeného mezinárodním právem a sdílenými kulturními normami.

Jak došlo k posunu od čistě mocenského vyvažování k normativně sdílenému odmítnutí násilí? Je nutné definovat souhrn faktorů. V prvé řadě je třeba vzít v úvahu, že současnost je méně násilná než minulost díky evoluci kognitivní a emoční kapacity člověka. To se projevuje v tzv. humanitární revoluci a revoluci práv – společnost odmítá násilí jako takové a vůči minoritám. Kultura nenásilí podněcuje lepší morálku, mírumilovnost, kooperaci [50]. Dále je třeba vzít v úvahu politickou kulturu demokratických států a svobodných společností odmítajících válku ústících do stavu, kdy demokracie spolu neválčí. Demokratická společnost také nedovolí, aby se do čela státu mohl dostat avanturista a celý stát vtáhl z vlastní patologické iniciativy do násilného konfliktu [51]. S tím souvisí i Lebowova kulturní teorie o duševně založené (*spirit-based*) povaze světa tvrdící, že za poklesem mezinárodní konfliktnosti stojí změna, jak aktéři nyní dosahují naplnění své cti a vzájemné sebeúcty. Jestliže dříve bylo nutné si čest vydobýt, v současnosti se dosahuje cestou mezinárodní spolupráce a etickým vystupováním [52]. Dalším faktorem je vázání států v multilaterálních mezinárodních organizacích, a to bez ohledu na jejich skutečnou sílu. Silnější si členstvím v čase extenduje svoji moc, ale zároveň instituce mu nedovolí vystupovat proti jejím pravidlům, slabší se v čase brání dominanci silnějšího a participuje na rozhodovacím procesu [53]. Nesmíme zapomenout také na mezinárodní nevládní organizace, které usilují v rámci

sdílené principiální kultury, aby si státy osvojily normy, které by jim zamezily používat ve vztazích mezi sebou násilí [54].

Lze konstatovat, že základním rysem transformace systému od konfrontačního mocensky vyvažovaného ke kooperačnímu normativně regulovanému, je proměna chápání Jiného ze strany Já. V okamžiku, kdy každý aktér přestává být vnímán jako (potencionální) nepřítel, ale naopak jako někdo, za jehož osud mají ostatní zodpovědnost (*Other-regarding ethics*), se systém ocitá v konfiguraci, kdy aktér nadřazuje svůj zájem (nemorálnost) zájmu ostatních (morálnost) a anarchický charakter vztahů mezi státy mizí [55].

3. TINAN a jejich vliv na proměnu bezpečnostní stability

Jak vidno, státy ve své více jak tři a půl století trvající moderní historii vzájemných kontaktů a neuniknutelné nezbytnosti soužití byly schopny nalézt cesty, kterak se se systémově daným antagonismem vypořádat. Ačkoli nebylo a ani nikdy nemohlo být dosaženo zásadní změny povahy anarchie v systému a ačkoli nebylo zabráněno válkám a systémovým konfliktům, přesto regulativní mechanismy dokázaly systém z dlouhodobé perspektivy stabilizovat, vtisknout mu základní pravidla chování a redukovat tak míru násilí mezi jeho aktéry, což platí obzvláště pro období po skončení II. světové války. Po skončení studené války pak již nebyl typickým konfliktem mezistátní konflikt ale takový, v němž se angažoval alespoň na jedné straně nestátní aktér [56]. Avšak aktuální nárůst násilí vyvolaného TINAN představuje další vývojový prvek ve strategické historii regulace mezinárodní anarchie. Absence funkčního mechanismu vůči TINAN nejenže znamená, že se systém sám o sobě nalézá v částečně neregulované konfiguraci, ale vědomí tohoto stavu současně podněcuje odhodlanost TINAN a vede k programovému vytěsňování státních aktérů a k možné alternaci funkcí a podoby stávajícího moderního vestfálského státu [57]. Podívejme se nyní blíže na všechny dosud zmiňované způsoby regulace anarchie v perspektivě jejich použití vůči TINAN a zmiňme důvody, proč ne vždy jsou používány či nejsou používány v plném rozsahu a proč postrádají adekvátní funkčnost.

Mocenský způsob redukce anarchie v systému koercivní cestou je uplatnitelný i na TINAN. Na systémové úrovni se tak ale dosud děje pouze omezeně v podobě plovoucích koalic (*floating coalitions*) [58], k automatickému vyvažování nedochází. Nejsilnější státy světa totiž nechápou agresivní chování TINAN za ohrožení jejich mocenské pozice v systému ani za narušení *stata quo* systémové stability. Je tomu tak proto, že zdrojový potenciál TINAN je stále v porovnání s potenciálem mocností zanedbatelný a případný otevřený konflikt by byl asymetrického charakteru [59]. Ani z pohledu rovnováhy hrozeb státy mající kapacitu vyvažování nevidí v TINAN relevantní aktéry, kteří by představovali přímou hrozbu, vůči které by bylo nutné se vymezovat/zasahovat. Příčinou je geografická vzdálenost a absence schopnosti/úmyslu TINAN na ně vojensky zaútočit [60]. Jelikož současný svět nemá hegemonu, nebo možná lépe řečeno aktéry, kteří by byli ochotni vytvářet pravidla a v případě jejich nerespektování je vynucovali silou [61], tak agresivita TINAN není korigovatelná ani cestou hegemonické stability. Podobná situace panuje na regionální hladině.

Platí, že žádný ze států v agresivitou TINAN dotčených regionech států nemá v rámci regionálního bezpečnostního komplexu (dále RBK) [62] potenciál pro hegemnickou kontrolu a kapacitní státy podobně jako velmoci vědí, že na ně TINAN nehodlá/nedokáže vojensky zaútočit. Ačkoliv v určitých regionech TINAN významným způsobem přetvářejí regionální bezpečnostní dynamiku, nedochází v rozporu s logikou vyvažování ani k vyvažování v rámci RBK. Důvodem je obtížnost sestavit vyvažovací koalici pro nedostačující materiální kapacity anebo absentující harmonii zájmů potenciálních partnerů ve vyvažování. Dojde-li už k dílčí ozbrojené protiakci, děje se tak až v případě reálné hrozby zájmům daného kapacitního státu.

Podíváme-li se možný vliv ekonomických stimulů na TINAN, zjistíme, že jak ze strany TINAN, tak ze strany státních aktérů nenacházíme předpoklady pro (ekonomickou) spolupráci, neboť jejich vzájemný vztah je především antagonistický: jeden chce vytěsnit druhého, což neotevřítá prostor pro kooperaci a jde čistě o hru s nulovým součtem [63]. Považují-li TINAN za výnos vytěsnění státu a státní aktér má za svůj výnos eliminaci TINAN, kooperace je vyloučena z důvodu absence shody na stávajícím statu quo. Jen konfrontační prolomení stata quo povede ke kýžnému výnosu, kooperace nedokáže oběma stranám v jejich antagonistických cílech zajistit vyšší výnos a úsporu transakčních nákladů. Státní aktéři neuznávají TINAN jako legitimní aktéry, naopak řada z nich figuruje na seznamu teroristických organizací, tudíž i obchodní kooperace s nimi je formálně nemožná. Ekonomiky TINAN jsou izolované od globálního ekonomického prostoru státních aktérů a transnacionálních korporací a jsou označitelné za nelegální. Zapojení do globální hospodářské a obchodní výměny je přitom ale základním ekonomickým stimulem motivujícím aktéra opustit násilí výměnou za spolupráci přinášející vyšší výnosy než dobytí. Absentuje-li zapojení TINAN do světových obchodních transakcí, absentují také tyto stimuly. Současně tato situace znamená i nemožnost vyvíjet na TINAN vnější ekonomický tlak za účelem změny chování aktéra [64]. Přinutit TINAN změnit chování cestou ekonomického tlaku je na systémové hladině neúčinné. Na regionální hladině však nemusí ekonomický vztah se státními aktéry představovat pouze hru s nulovým součtem. Např. podle dostupných informací Turecko i Sýrie odebírají od Islámského státu ropu [65]. Můžeme tedy hovořit o určité míře ekonomické spolupráce mezi státem a TINAN, což otevírá alespoň teoretický předpoklad ekonomického stimulu na TINAN v rámci RBK. Limita využití tohoto mechanismu ale bude spočívat ve faktu, že takovéto státy budou v rámci regionu ekonomickou spoluprací s TINAN usilovat o naplnění svého sebezájmu a budou tak činit v utajení. Ekonomickou spoluprací si Sýrie s Tureckem u Islámského státu kupují vedle lacinější ropy hlavně perspektivu vzájemného příměří, Islámský stát získává relativně spolehlivé a bonitní odběratele „své“ ropy a také si tím zajišťuje klid zbraní s těmito dvěma státy. Využitelnost pro podnícení zásadní změny chování TINAN je však nízká. Spolupráce mezi státem a TINAN je čistě utilitární a výlučně regionálně definovatelná, aniž v sobě nese kondicionalitu v podobě tlaku na opuštění či alespoň omezení agresivních cílů TINAN. Lze říci, že takto se chovající státy v zásadě postupují proti obecnému zájmu a postojům mezinárodního společenství.

V případě legalistického způsobu korigování anarchie se vyskytuje několik problémů, které činí tuto metodu vůči TINAN neúčinnou. Základní premisou nekonfliktnosti je uplatňování principu kolektivní bezpečnosti definované v Chartě OSN,

kapitoly VI až VIII, spočívající na mezinárodněprávně závazném vyloučení použití násilí ze vzájemných vztahů mezi členskými státy OSN, přičemž členové přenášejí odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti na RB, kterážto má oprávnění a povinnost konat v situacích kvalifikovaných jako porušení míru. Zde narážíme na první potíž. TINAN nejsou subjektem mezinárodního práva, nepřijali mezinárodní veřejnoprávní závazek zřící se použití násilí a nejsou členy OSN. Kolektivní bezpečnost je primárně založena na regulaci vztahů mezi státy a s agresivními nestátními aktéry nepočítala [66]. Aplikace opatření RB na TINAN tak není bez kontroverzí [67]. Zadruhé, vyžaduje-li dále kolektivní bezpečnost předpoklad existence společných zájmů a hodnot, zájmy a hodnoty TINAN (vytváření chalífátů uplatňujících ortodoxní interpretaci práva šari'a) jsou se zájmy a hodnotami mezinárodního společenství (svět složený ze suverénních teritoriálních států respektujících vzájemně mezinárodní právo) zcela neslučitelné. Důsledkem je, že TINAN existenci mezinárodního práva a koncept kolektivní bezpečnosti neuznávají a nerespektují. Za této situace by mělo dojít k vynucení respektu pravidel mezinárodního společenství pomocí sankcí a blokád. Avšak, zatřetí, jejich aplikace je vůči TINAN bezúčelná. Sankce se snaží cílit na „*zmrazení aktiv, zákaz cestování a zbraňové embargo*“ [68], nicméně vzhledem tomu, že mají primárně v rámci odstrašení či přinucení poškozovat ekonomiku subjektu sankcionováním a blokováním formalizovaných obchodních vztahů, do kterých však TINAN, jak bylo řečeno v předchozím odstavci, nevstupují, míjejí se účinkem. Zůstává tak jen vynucení silou (*peaceenforcement*). Zde ale, začtvrté, narážíme na problém porušení územní integrity státu, na jehož teritoriu se dotčený TINAN nalézá, byť tento stát nijak ustanovení Charty nepřestoupil [69]. Dochází tak ke kolizi mezi event. rezolucí RB a suverenitou státu. Zapáté, opatření RB vůči TINAN jsou buď polovičatá či nejsou přijata vůbec. Příčinou je absence přesvědčení členů RB o závažnosti situace pro ohrožení míru a o morální nepřijatelnosti nezamezit akcím TINAN, jinak řečeno schází „*všeobecný konsensus na vhodných mezinárodních krocích*“ [70]. Navíc Čína a Rusko vnímají zásah proti TINAN jako vměšování se do vnitřních záležitostí (formálně suverénních) států a principiálně se přijetí takových rezolucí brání. Výsledkem jsou slabé mandáty misí OSN. Zašesté, aby koncept kolektivní bezpečnosti byl dlouhodobě spolehlivý, vyžaduje věrohodnost rozhodné kolektivní odpovědi vždy, když se agresor pokusí o narušení *status quo* mezinárodního řádu. Bohužel reakce mezinárodního společenství, dojde-li vůbec kdy na ně, nenastupují v ranných fázích konfliktu, ale až v kulminující fázi (*crisis-driven*), kdy je jejich zvládnutí nejproblematictější. Tato situace je příznivá pro agresora (reakce mezinárodního společenství na jím vyvolané násilí vůbec nepřijde, nebo opožděně a slabě), který se ve svém jednání posiluje, a nepříznivá pro mezinárodní společenství, neboť se svojí nerozhodností vyčerpává [71]. Shrnutí, problematické postavení TINAN vůči mezinárodnímu právu a OSN a zdoluhavé a nejednotné postoje mezinárodního společenství snižují schopnost svépomoci a vynucení a činí legalistický způsob regulace anarchie vůči TINAN málo účinným.

Poslední, normativní redukce anarchie v systému, kolabuje vůči TINAN nejvíce. Kultura TINAN spočívá v glorifikaci násilí používaném vůči entitám nesdílejícím fanatickou interpretaci islámské víry a představujícím jinakost. Tuto jinakost typicky ztělesňují sekulární establishmenty arabských států, nevěřící/jinak věřící sociální/etnické skupiny a hodnoty euroamerické civilizace [72]. Násilí je podstatou identity TINAN.

Tato ideologicko-náboženská doktrína je hlavní pohnutkou jejich aktivit, přičemž kumulace politické moci je toho průvodním jevem. Rozdílnost v hodnotách TINAN a států (západního) světa pak znamená nepřítomnost konsensu na povaze mezinárodního řádu. Státy ho vnímají na kantovské kultuře anarchie a chovají se v souladu s předpoklady kooperativního bezpečnostního systému. TINAN ho naopak vidí jako hobbesovský a čistě bezpečnostně kompetitivní. Lze říci, že hobbesovská kultura TINAN prostupuje kantovskou kulturu států. Odmítá existenci humanisticko-liberalistické světové společnosti (buduje absolutistickou teokracii), odmítá pokrok (usiluje o uspořádání sociálních vztahů dle prvotní ummy a práva šarí‘a), odmítá rovnost (privilegovaní vs. marginalizovaní dle přijetí/odmítnutí praktikování muslimské víry, jak ji TINAN předepisují). Ideologie TINAN vytváří společnosti, kde humanitární revoluce, revoluce práv, demokracie či institucionální závazky nenalézají místo. Naopak, za použití násilí usilují o vydobytí si postavení. Základní podnět normativní redukce anarchie, totiž že použití násilí je nepřijatelné a aktéři se v systému považují za vzájemně se respektující partnery, v případě TINAN nefunguje. TINAN nestaví své partikulární zájmy nad zájmy kolektivní tažené globálními kulturními hodnotami. V případě TINAN nedošlo k proměně chápání Jiného ze strany Já. Za této konfigurace nemůže být normativní regulace anarchie dosaženo.

Závěr

Stat' představila čtyři způsoby, jimiž je v moderní době regulován anarchický stav mezinárodního systému, a poukázala na příčiny, proč regulační systémové nástroje vůči TINAN selhávají, což by v budoucnu mohlo teoreticky vést k přeměně vládnutí a vytěsnění moci států z rozsáhlých oblastí a tím i proměnit politickou tvářnost světa. Proto, aby svět začal vnímat hrozbu TINAN opravdu vážně, svědčí přinejmenším těchto osm důvodů:

- časté humanitární katastrofy v místech jejich působení;
- vyvolání katastrofálních uprchlických vln;
- zvýšení hrozby teroristických útoků v zemích „jinakosti“;
- hrozba propagandistické radikalizace části obyvatel zemí „jinakosti“;
- hrozba zneužití ZHN;
- vytváření zón chaosu a nestability s potenciálem pokusů o ustanovování dalších nových a na islamistické ideologii vybudovaných států v prostoru stávajících nestabilních států s dostupnými surovinovými zdroji;
- džihádistická síť v rámci hladiny mezinárodního systému může dosáhnout kritické intenzity, kdy již nebude možné ji zastavit;
- možnost exportu bezpečnostních problémů ze zdrojové oblasti TINAN do jiných teritorií jako cesta narušení globální systémové stability.

Omezený prostor tohoto článku nedovolí se obšírně zabývat návrhy na řešení současného stavu. Nicméně je možné alespoň naznačit potencionální směry, jakými by bylo vhodné se vydat. Nejméně schůdnou cestou bude normativní regulace. Ačkoli TINAN jako každý sociální aktér dokáže měnit cestou sociálního učení své preference a osvojovat si nové normy chování [73], není pravděpodobné, že by mohlo dojít zásadnímu obratu. Tato nepravděpodobnost je dána tím, že TINAN jsou ve svých

současných identitách pevně zakořeněny a tyto identity jsou v naprostém protikladu vůči cílové neagresivní identitě, kterou by si sociálním učením měly teoreticky osvojit. Je také velice těžké si představit aktéra, který by vystupoval v roli „přesvědčovatele“ (*persuader*), který by si získal u TINAN nezbytný stupeň autority [74]. Ani v dimenzi ekonomické regulace není perspektiva o moc více slibnější. Přiznání mezinárodně-právní suverenity TINAN, které by vedlo k jejich začlenění mezi teritoriální státy a umožnilo jim vstup do mezinárodních organizací přinášejících ekonomické výnosy, je alespoň prozatím naprosto vyloučené. Naopak se dá očekávat, že TINAN budou i nadále pokračovat v nezákonných ekonomických aktivitách, které jim přinášejí nejen finanční prostředky na provoz organizace, ale také politický kapitál, když určitou část investují do veřejných statků určených civilní populaci [75]. V případě legalistické metody také není možné očekávat přilnutí TINAN k pravidlům mezinárodní společnosti (OSN) a respekt vůči mezinárodnímu právu. Je zde ale rozhodně prostor, aby si mezinárodní společnost sama vyjasnila a uvědomila vážnosti stavu věcí. Je nezbytné zahájit seriózní debatu nad efektivností současné podoby kolektivního managementu konfliktů. Bude především nutné najít shodu na parametrech, za jakých okolností, jakými prostředky a jak masivně má být proti TINAN zasáhnuto. Výsledkem procesu, který bude muset nejspíše zahrnovat revizi stávající Charty OSN, by měly být takové mezinárodní mise s mandátem RB, které by „*reflektovaly účinné metody, kterými by státy reagovaly na nestátní agresi*“ [76]. Je zjevné, že půjde, pokud vůbec, o zdlouhavý proces.

Ve střednědobém výhledu tak nezbyvá než se uchýlit k mocenským regulativním mechanismům. Premisou k tomu může být fakt, že násilné nestátní aktéry je obecně možno považovat za „*racionální aktéry sledující vlastní zájem a činící strategická rozhodnutí*“ [77]. V takové situaci se asymetrické vyvažování (*asymmetric balancing*) jejich síly jeví jako možné účinné opatření. Klíčem k němu je nezbytné překročení prahu sekuritizace [78]. To obnáší, že na určitého nestátního aktéra „*musí být nejen dostatečně upozorněno, ale také musí být vůči němu přijata mimořádná opatření*“ [79]. Je tedy nutné z pouhé diskursivní roviny avizování bezpečnostní hrozby dosáhnout sekuritizačním pohybem jejího uznání. Jako sekuritizující aktéři vystupují především sociální a politické skupiny (od prostých obyvatel po elity) z vytěsňených států a referenčním objektem je ohrožení bezpečnosti státu i lidí. Relevantním publikem jsou představitelé západních mocností, do určité míry regionální mocnosti a event. mezinárodní společenství jako celek. Jako mimořádné opatření je označována vojenská ozbrojená mise, která navrátí ztracená státní území a eliminuje TINAN [80]. Tato sekuritizace vedla dosud k částečnému úspěchu (např. francouzská mise Serval v Mali, omezený mezinárodní zásah v Levantě). Plnému úspěchu stojí zřejmě za překážku tzv. mlčící bezpečnostní dilema (*silent security dilemma*), což je situace, v níž sekuritizující aktér má jen omezenou nebo žádnou příležitost komunikace s relevantním publikem [81], a nedochází tím pádem k úplnému překročení sekuritizačního prahu.

Na regionální hladině je sekuritizace spojena s konceptem RKB. „*Bezpečnostní komplexy jsou typickým projevem anarchické mezinárodní struktury*“ [82] a představují „*sadu jednotek, jejichž hlavní procesy sekuritizace a desekuritizace jsou tak propojeny, že jejich bezpečnostní problémy nemohou být opodstatněně analyzovány či řešeny nezávisle na sobě*“ [83], avšak na překážku jejich vzniku nesmí být nízká

schopnost jednotky promítat moc navenek [84]. TINAN se však buď nalézají v pouhém bezpečnostním protokomplexu tvořeným nestabilními nekapacitními státy (typicky oblast Sahelu), nebo v komplexu převažují kapacitní státy (regionální mocnosti), které TINAN nepovažují za urgentní bezpečnostní výzvu systémové stabilitě komplexu (např. oblast Blízkého východu) [85]. To znamená, že TINAN není považován za součást RBK a na této platformě nedochází k úspěšné sekuritizaci (s výjimkou nedávného úspěšného [avšak v době vzniku tohoto textu dosud nezávisle nepotvrzeného] postupu Čadu ve spolupráci s Nigérií, Kamerunem, Nigerem a Beninem vůči Boko Haram, při němž měla být osvobozena větší část okupovaného území [86]; nutno ale zdůraznit, že ofenzivě předcházelo napadení čadského území, což můžeme označit za rozhodující faktor překročení sekuritizačního prahu).

Vztáhli-li jsme teoretické předpoklady sekuritizace a RBK na regionální politickou realitu, vidíme, proč proti TINAN nebyla dosud rozhodným způsobem použita dostatečná síla a proč disponují navzdory relativně slabým kapacitám tak velkým prostorem ke svým aktivitám. Má-li tedy sekuritizace nakonec úspěšně proběhnout, bude nezbytné, aby bylo usilováno o dokončení započatého sekuritizačního pohybu a pokračovala komunikace mezi sekuritizujícími aktéry a relevantním publikem. Přežití vytěšňovaných nestabilních států bude v nejbližší budoucnosti totiž se vši pravděpodobností záviset právě na schopnosti úspěšné sekuritizace a přijetí mimořádných opatření. Uvidíme, zda sekuritizující aktéři uspějí a kapacitní státy, resp. mezinárodního společenství jako celek, alespoň ve střednědobém časovém horizontu, když ne dříve, proti TINAN robustně vystoupí [87].

Tato stat' je výstupem z grantu P 408/11/0395 financovaném Grantovou agenturou České republiky, již autor tímto děkuje za finanční podporu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti Privatizace bezpečnosti: Role aktérů privátního sektoru v reakcích na současné bezpečnostní hrozby.

Poznámky k textu a použitá literatura

- [1] GALTUNG, Johan (1969): Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3., s. 183.
- [2] K definicím a základním pohledům na násilné nestátní aktéry např. MULAJ, Klejda: Introduction: Violent Non-State Actors: Exploring their State Relations, Legitimation, and Operationality. In: Mulaj, Klejda (ed.) (2010): *Violent non-state actors in world politics*. London: Hurst; SCHNECKENER, Ulrich (2006): Fragile Statehood, Armed Non-State Actors and Security Governance. In: Bryden, Alan – Caparini, Marina (eds.): *Private Actors and Security Governance*. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces; WILLIAMS, Phil (2008): *Violent Non-state Actors and National and International Security*. Zürich: Eidgenössische Technische Hochschule.
- [3] Stat' se bude kvůli nutně omezenému rozsahu textu věnovat selhávání regulativních mechanismů pouze v dimenzi nestátní aktér vs. stát s vědomím, že zvláště ve světle komplexního konfliktu v Levantě by byla k analýze podnětná i dimenze nestátní aktér vs. nestátní aktér.
- [4] FJELDE, Hanne – NILSSON, Desirée (2012): Rebels against Rebels: Explaining Violence between Rebel Groups. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 56, No. 4, s. 607; MANDEL, Robert (2013): *Global Security Upheaval: Armed Nonstate Groups Usurping State Stability Functions*. Stanford: Stanford University Press, s. 38.
- [5] Blíže ROTBERG, Robert I. (nedatováno): Nation-State Failure - A Recurring Phenomenon. The Air University [online]: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/cia/nic2020/panel2_nov6.pdf, s. 2-4.

- [6] SCHNECKENER 2006, s. 33-34; FJELDE – NILSSON 2012, s. 613; MULAJ 2010, s. 7; OKUMU, Wafula – IKELEGBE, Augustine (2010): Confronting the threats of armed non-state groups to human security and the state in Africa. In: Okumu, Wafula – Ikelegbe, Augustine: *Militias, Rebels and Islamist Militants: Human Insecurity and State Crises in Africa*. Pretoria: Institute for Security Studies, s. 439; HALL, Rodney B. – BIERSTEKER, Thomas J. (2002): The emergence of private authority in the international system. In: Hall, Rodney B. – Biersteker, Thomas J. (eds.): *The Emergence of Private Authority in Global Governance*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, s. 16; MANDEL 2013, s. 72-73; Srovnej RISSE, Thomas (ed.) (2011): *Governance Without a State: Policies and Politics in Areas of Limited Statehood*. New York: Columbia University Press; CLUNAN, Anne L. – TRINKUNAS, Harold A. (eds.) (2010): *Ungoverned Spaces: Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty*. Stanford: Stanford University Press; MANDEL 2013.
- [7] BARAK, Oren – COHEN, Chanan: The “Modern Sherwood Forest”: Theoretical and Practical Challenges. In: Miodownik, Dan – Barak, Oren (eds.): *Nonstate Actors in Intrastate Conflicts*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2014, s. 14-15.
- [8] KROPÁČEK, Luboš (1996): *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, s. 26-32.
- [9] Za upozornění na problém rozdílnosti autor děkuje jednomu z anonymních recenzentů.
- [10] Srovnej CLUNAN, Anne L. – TRINKUNAS, Harold A. (2010a): Alternative Governance and Security. In: Clunan, Anne L. – Trinkunas, Harold A. (eds.): *Ungoverned Spaces: Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty*. Stanford: Stanford University Press, s. 286; BARAK – COHEN 2014, s. 15-16; VENNESSON, Pascal (2007): Europe’s Grand Strategy: The Search for a Postmodern Realism. In: Casarini, Nicola – Musu, Costanza (eds.): *European Foreign Policy in an Evolving International System: The Road Towards Convergence*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, s. 18.
- [11] NIOU, Emerson M.S. – ORDESHOOK, Peter C. (1986): A Theory of the Balance of Power in International System. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 30, No. 4, s. 685.
- [12] NIOU, Emerson M.S. – ORDESHOOK, Peter C. – ROSE, Gregory F. (1989): *The Balance of Power: Stability in International System*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 63.
- [13] PAUL, T.V. (2004): Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance. In: Paul, T.V. – Wirtz, James J. – Fortmann, Michel: *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press, s. 2.
- [14] MORGENTHAU, Hans J. (1948): *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, s. 125; NIOU – ORDESHOOK – ROSE 1989, s. 76.
- [15] IKENBERRY, G. John (2001): *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order After Major Wars*. Princeton: Princeton University Press, s. 25-26.
- [16] LAYNE, Christopher (2004): The War on Terrorism and the Balance of Power: The Paradoxes of American Hegemony. In: Paul, T.V. – Wirtz, James J. – Fortmann, Michel: *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press, s. 113.
- [17] LEVY, Jack S. – THOMPSON, William R. (2010): *Causes of War*. Chichester: Blackwell Publishing, s. 44; GILPIN, Robert – GILPIN, Jean M. (2001): *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton, Woodstock: Princeton University Press, s. 100.
- [18] WALT, Stephen M. (1987): *The Origins of Alliances*. Ithaca, London: Cornell University Press, s. 5, 17; PAUL 2004, s. 8; HURD, Ian (1999): Legitimacy and Authority in International Politics. *International Organization*, Vol. 53, No. 2, s. 394-395.
- [19] HURD 1999, s. 385-387; KEOHANE, Robert O. (1984): *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, s. 51-52, 89-92; AXELROD, Robert – KEOHANE, Robert O. (1985): Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions. *World Politics*, Vol. 38, No. 1., s. 228-232, 244-247.
- [20] JERVIS, Robert (1999): Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate. *International Security*, Vol. 24, No. 1, s. 45.
- [21] JERVIS 1999, s. 55-62; ABBOTT, Kenneth W. – SNIDAL, Duncan (1998): Why States Act through Formal International Organizations. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 42, No. 1, s. 4, 10, 16.
- [22] GOUREVITCH, Peter (1978): The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. *International Organization*, Vol. 32, No. 4, s. 892, 908; MAKARIUSOVÁ, Radana (2010): *Transformace světového řádu: aktéři a globální vládnutí*. Plzeň: Aleš Čeněk; STRANGE, Susan (1998): *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, s. 3-7; CLARK, Cat – CHAN, Steve (1995): MNCs and Developmentalism: Domestic Structure as an Explanation for East Asian Dynamism. In: Risse-Kappen, Thomas: *Bringing*

- Transnational Relations Back in: Non-State Actors, Domestic Structures and International Institutions.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 112.
- [23] GOUREVITCH 1978, s. 893.
- [24] HURD 1999, s. 395-397.
- [25] BULL, Hedley (1977): *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics.* Basingstoke, New York: Palgrave, s. 13, 25.
- [26] BULL 1977, s. 125-126, 133-135.
- [27] HURD 1999, s. 397-399; HATHAWAY, Oona A. (2005): Between Power and Principle: An Integrated Theory of International Law. *Faculty Scholarship Series*, Paper 836, s. 477-483; BARADAN, Shima (et al.) (2013): Does International Law Matter? *Minnesota Law Review*, Vol. 97, No. 743, s. 751-760; WENDT, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics.* Cambridge, New York: Cambridge University Press, s. 280-281.
- [28] BOLI, John (1999): Conclusion: World Authority Structures and Legitimations. In: Boli, John – Thomas, George M. (eds.): *Constructing World Culture: International Nongovernmental Organizations since 1875.* Stanford: Stanford University Press, s. 298; LECHNER, Frank J. – BOLI, John (2005): *World Culture: Origins and Consequences.* Oxford: Blackwell, s. 87, 188.
- [29] BOLI 1999, s. 297.
- [30] FINNEMORE, Martha (1996b): Norms, Culture, and World Politics: Insights from Sociology's Institutionalism. *International Organization*, Vol. 50, No. 2, s. 334.
- [31] MEYER, John W. (et al.) (1997): World Society and the Nation-State. *American Journal of Sociology*, Vol. 103, No. 1, s. 147-148, 151; FINNEMORE 1996b, s. 331.
- [32] MARCH, James G. – OLSEN, Johan P. (1998): The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, Vol. 52, No. 4, s. 951-952.
- [33] FEARON, James – WENDT, Alexander (2002): Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View. In: Simmons, Beth A. – Carlsnaes Walter – Risse, Thomas (eds.): *Handbook of International Relations.* London: Sage, s. 61.
- [34] SPRUYT, Hendrik (1994): Institutional Selection in International Relations: State Anarchy as Order. *International Organization*, Vol. 48, No. 4, s. 557.
- [35] BOLI 1999, s. 296.
- [36] WENDT, Alexander (1992): Anarchy Is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, Vol. 46, No. 2, s. 400.
- [37] WENDT 1992, s. 400, 408; HURD 1999, s. 387-388; BARNETT, Michael (1996): Sovereignty, Nationalism, and Regional Order in the Arab States System. In: Biersteker, Thomas J. – Weber, Cynthia (eds.): *State Sovereignty as Social Construct.* Cambridge, Oakleigh: Cambridge University Press, s. 155.
- [38] HALL, John A. – PAUL, T.V. (1999): Introduction. In: Paul, T.V. – Hall, John A.: *International Order and the Future of World Politics.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 4; srovnaj BUZAN, Barry – WÆVER, Ole (2003): *Regions and Powers: The Structure of International Security.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 27-51.
- [39] KNUTSEN, Torbjørn L. (2005): *Dějiny teorie mezinárodních vztahů.* Brno: Barrister & Principal, s. 139.
- [40] KNUTSEN 2005, s. 127; COOPER, Robert (2000): *The Post-Modern State and the World Order.* London: Demos, s. 11-12.; KISSINGER, Henry (1999): *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlinské zdi.* Praha: Prostor, s. 11, 53-228; NIOU – ORDESHOOK – ROSE 1989, s. 209-211; VASQUEZ, John A. (2004): *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 305; FABER, Jan – WEAVER, R. (1984): Participation in Conferences, Treaties, and Warfare in the European System, 1816-1915. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 28, No. 3, s. 525; LUDVÍK, Zdeněk (2014a): *Příčiny první světové války.* Nепublikovaná esej; HOLSTI, Kalevi J. (1991): *Peace and War: Armed Conflicts and International Order 1648-1989.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 25-174.
- [41] DRULÁK, Petr (2003): *Teorie mezinárodních vztahů.* Praha: Portál, s. 25; KISSINGER 1999, s. 259-401; GILBERT, Felix – LARGE, David C. (2003): *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890-1990.* Praha: Mladá fronta, s. 200-204; MARKS, Sally (2003): *The Illusion of Peace: International Relations in Europe 1918-1933.* Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, s. 29-62; NEILSON, Keith (2006): *Britain, Soviet Russia and the Collapse of the Versailles Order, 1919-1939.* Cambridge: Cambridge University Press, s. 12-13, 50-51; CARR, Edward H. (1946): *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations.* London: Macmillan, s. 193-206; MORAVCOVÁ, Dagmar – BĚLINA, Pavel (1998): *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941.* Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, s. 104.

- [42] KUČEROVÁ, Irah (2008): *Mezinárodní ekonomické vztahy – repetitorium*. Praha: MUP, s. 13-15; KEOHANE 1984, s. 136 a násled.; JENÍČEK, Vladimír (2002): *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C. H. Beck, s. 14-15.
- [43] COOPER 2000, s. 13; MORGAN, Patrick M. – PAUL, T. V. (2009): Deterrence among Great Powers in an Era of Globalization. In: Paul, T. V. – Morgan, Patrick M. – Wirtz, James J. (eds.): *Complex Deterrence. Strategy in the Global Age*. Chicago, London: The University of Chicago Press, s. 260-263; WYATT-WALTER, Andrew (1996): The United States and Western Europe: The Theory of Hegemonic Stability. In: Woods, Ngaire (ed.): *Explaining International Relations Since 1945*, Oxford: Oxford University Press, s. 126-154.
- [44] TANNENWALD, Nina (2007): *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press; KNUTSEN 2005, s. 294.
- [45] HUNTINGTON, Samuel P. (2003): America in the World. *Hedgehog Revue*, Vol. 5, No. 1; LUDVÍK, Zdeněk (2012): Polarita mezinárodního systému v proměnách globálního věku transnacionálních vztahů. *Mezinárodní politika*, Vol. 36, No. 3.
- [46] CHANDLER, David (2006): *Empire in Denial: The Politics of State-building*. London, Ann Arbor: Pluto Press, s. 8-19; BARNETT, Michael – DUVALL, Raymond (2005): Power in International Politics. *International Organization*, Vol. 59, No. 1.
- [47] MORGAN – PAUL 2009, s. 273-274; BUZAN – WÆVER 2003, s. 37-39.
- [48] GREVI, Giovanni (2009): The Interpolar World: A New Scenario. Paris: *European Union Institute for Security Studies*, Occasional paper No. 79, s. 24; JENÍČEK 2002, s. 11, 83; KUNEŠOVÁ, Hana (2006): Globalizace světové ekonomiky. In: Kunešová, Hana – CIHELKOVÁ, Eva (eds.): *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, s. 28.
- [49] KEOHANE, Robert O. (2012): Twenty Years of Institutional Liberalism. *International Relations*, Vol. 26, No. 2.
- [50] SINGER, Peter (2011): Is Violence History? *The New York Times*, 6.11. 2011.
- [51] DOYLE, Michael (1983): Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 12, No. 3; LEVY – THOMPSON 2010, s. 85; BYMAN, Daniel L. – POLLACK, Kenneth M. (2001): Let Us Now Praise Great Men: Bringing the Statesman Back In. *International Security*, Vol. 25, No. 4.
- [52] LEBOW, Richard N. (2010): *Why Nations Fight: Past and Future Motives for War*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 66-77, 206.
- [53] IKENBERRY 2001, s. 56-61; LEBOW 2010, s. 33-36.
- [54] FINNEMORE 1993, 1996a: *National Interests in International Society*. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1996b; FINNEMORE, Martha – SIKKINK, Kathryn (1998): International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, Vol. 52, No. 4; KECK, MARGARET E. – FINNEMORE, Martha (1998): *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca, New York: Cornell University Press; KECK, MARGARET E. – SIKKINK, Kathryn (1999): Transnational Advocacy Networks in International and Regional Politics. *International Social Science Journal*, Vol. 51, No. 159.
- [55] CHANDLER 2006, s. 71-74.
- [56] GOLDSTEIN, Joshua (2011): *Winning the War on War: The Decline of Armed Conflict Worldwide*. New York: Penguin; WALLENSTEEN, Peter – SOLLENBERG, Margareta (2000): Armed Conflict, 1989–99. *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 5.; RAMSBOTHAM, Oliver – WOODHOUSE, Tom – MIALL, Hugh (2007): *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity, s. 61; BLUTH, Christoph (2004): Norms and International Relations: The anachronistic nature of neo-realist approaches. *Polis*, Working Paper No. 12, s. 25.
- [57] Srovnej ANDERSEN, David R. (2004): *Foreign Policy Decision-Making and Violent Non-State Actors*. Dizertační práce, University of Maryland; ROTHOLZ, Josh (2013): Breaking the Rules: The Effect of Violent Non-State Actors on the International System of States, dostupné z: http://www.academia.edu/7638021/Breaking_the_Rules_The_Effect_of_Violent_Non-State_Actors_on_the_International_System_of_States; CLUNAN – TRINKUNAS 2010a; RISSE, Thomas (2011a): Governance in Areas of Limited Statehood: Introduction and Overview. In: Risse, Thomas (ed.): *Governance Without a State: Policies and Politics in Areas of Limited Statehood*. New York: Columbia University Press; CHOJNACKI, Sven – BRANOVIC, Zeljko (2011): New Modes of Security: The Violent Making and Unmaking of Governance in War-Torn Areas of Limited Statehood. In: Risse, Thomas (ed.): *Governance Without a State: Policies and Politics in Areas of Limited Statehood*. New York: Columbia University Press; LUDVÍK, Zdeněk (2014b): Případ Severního Mali (Azawadu) 2012–13: stát a jeho vytěsnění alternativní autoritou. *Obrana a strategie*, Vol. 14, No. 2.

- [58] THOMAS, Troy S. – KISER, Stephen D. – CASEBEER, William D. (2005): *Warlords Rising: Confronting Violent Non-State Actors*. Lanham: Lexington Books, s. 186-187; PAUL 2004, s. 13; LAYNE 2004, s. 109; PAUL 2004, s. 16; typickým příkladem budíž Američany vedená koalice států provádějící selektivní vzdušné údery proti Islámskému státu.
- [59] Srovnej FORTMANN, Michel – PAUL, T.V. – WIRTZ, James J. (2004): Conclusions: Balance of Power at the Turn of the New Century. In: Paul, T.V. – Wirtz, James J. – Fortmann, Michel: *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press, s. 365; WALTON, Dale C. (2007): *Geopolitics and the Great Powers in the 21st century: Multipolarity and the Revolution in Strategic Perspective*. Abingdon, New York: Routledge, s. 106-107; PAUL 2004, s. 16.
- [60] Např. USA Islámský stát vidí jako vzdálený přes půl planety, bez explicitně formulovaného úmyslu narušit americkou státní suverenitu a s vědomím vysoce asymetrického vztahu v armádních kapacitách. V opačné situaci je Evropa, ale s výjimkou Velké Británie a Francie spolupodílejících s USA na vzdušných úderech se uvědomování si hrozby odehrává pouze v diskursivní rovině. Schopnost Evropy vystoupit rozhodně vojensky se jeví jako velmi nejistá.
- [61] HURD 1999, s. 400; CHANDLER 2006, s. 8, 18, 193-194; FERGUSON, Niall (2004): *Colossus: The Rise and Fall of the American Empire*. New York: Penguin, s. 27; jak v posledním desetiletí minulého století a na přelomu tisíciletí učinily tehdy hegemonické Spojené státy např. proti Tálibánu a al-Káidě.
- [62] Blíže BUZAN – WÆVER 2003, s. 40-82.
- [63] AXELROD – KEOHANE 1985, s. 228-230.
- [64] Viz LEBOW 2010, s. 198; KNOPF, Jeffrey W. (2009): Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue. In: Paul, T. V. – Morgan, Patrick M. – Wirtz, James J. (eds.): *Complex Deterrence. Strategy in the Global Age*. Chicago, London: The University of Chicago Press, s. 37.
- [65] The Guardian (2014): Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency. 19.11. 2014, dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/-sp-islamic-state-oil-empire-iraq-isis>; Newsweek (2014): How Does ISIS Fund Its Reign of Terror? 6.11.2014, dostupné z: <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html>; The New York Times (2014a): Turkey Crackdown on Oil Smugglers Feeding IS Group. 6.10. 2014, dostupné z: <http://www.nytimes.com/aponline/2014/10/06/world/europe/ap-eu-turkey-oil-smuggling.html?ref=world>; The New York Times (2014b): U.S. Strikes Cut Into ISIS Oil Revenues, Treasury Official Says. 23.10. 2014, dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/10/24/world/middleeast/us-strikes-cut-into-isis-oil-revenues-treasury-official-says.html?ref=world&gwh=354167FADA6754CEDE3797F986C314DF&gwt=pay&assetType=nyt_now.
- [66] GLENNON, Michael J. (1999): The New Interventionism: The Search for a Just International Law. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 3, s. 3.
- [67] Vzniká otázka, zda mezinárodní společenství (států) má/smí proti TINAN zasahovat, případně jakými prostředky a do jaké míry. Vědomí možnosti narušení kolektivní bezpečnosti TINAN tacitně existuje, neboť čl. 39-42 nezmiňují použití enforcementu výlučně jen vůči státům, avšak za stranu ve sporu se má pouze stát (čl. 32). Dále, RB je oprávněna vést šetření v každém sporu, který může vést k mezinárodním třenicím (čl. 34). Termín „mezinárodní“ ale zahrnuje vztahy mezi státy, násilní nestátní aktéři jednají transnacionálně. S touto dimenzí Charta nepracuje. Blíže k této problematice SVEINBJÖRNSSON, Davíð Ö. (2009): *The Non-State Actor Threat*. Dizertační práce, Lagadeild Háskóla Íslands; MIRETSKI, Pini P. (2009): Delegitimizing or Evolving? The Legality of UN Security Council Resolutions Imposing Duties on Non-State Actors, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1963689_code1134338.pdf?abstractid=1963689&mirid=1.
- [68] BOON, Kristen (2013): UN Sanctions Against Rebels Here to Stay, dostupné z: <http://theglobalobservatory.org/2013/02/un-sanctions-against-rebels-here-to-stay>.
- [69] Čl. 43 sice hovoří o právu průchodu přes členský stát, těžko si však takové ustanovení vykládat natolik extenzivně, že by mohlo zahrnovat i vedení bojových operací na jeho území; srovnej LUBELL, Noam (2010): *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford, New York: Oxford University Press, s. 81-82; KU, Charlotte – JACOBSON, Harold K. (2003a): Broaching the Issues. In: Ku, Charlotte – Jacobson, Harold K. (eds.): *Democratic Accountability and the Use of Force in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 26; GORMAN, Fitzalan C. (2009): *Non-State Actors, Terrorism and the United Nations: A Critical Analysis through three Case Studies Examining the United Nations' Effectiveness in Addressing the Threat Imposed by Violent Non-State Actors*. Magisterská práce, Virginia Polytechnic Institute, s. 49-50.
- [70] KU – JACOBSON 2003a, s. 25.

- [71] MORGAN, Patrick M. (2009): Collective- Actor Deterrence. In: Paul, T. V. – Morgan, Patrick M. – Wirtz, James J. (eds.): *Complex Deterrence. Strategy in the Global Age*. Chicago, London: The University of Chicago Press, s. 170; RAMSBOTHAM – WOODHOUSE – MIALI 2007, s. 12-14; KILCULLEN, David (2004): Countering Global Insurgency, dostupné z: http://www.academia.edu/7026837/Countering_global_insurgency, s. 30.
- [72] Srovnání THOMAS – KISER – CASEBEER 2005, s. 138.
- [73] THOMAS – KISER – CASEBEER 2005, s. 105-111.
- [74] K předpokladům úspěšné socializace viz CHECKEL, Jeffrey T. (2001). Why Comply? Social Learning and European Identity Change. *International Organization*, Vol. 55, No. 3, s. 562-563.
- [75] FELBAB-BROWN, Vanda (2010): Rules and Regulations in Ungoverned Spaces: Illicit Economies, Criminals, and Belligerents. In: Clunan, Anne L. – Trinkunas, Harold A. (eds.). *Ungoverned Spaces: Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty*. Stanford: Stanford University Press, s. 189.
- [76] GORMAN 2009, s. 128; srovnání KU, Charlotte – JACOBSON, Harold K. (2003b): Toward a mixed system of democratic accountability. In: Ku, Charlotte – Jacobson, Harold K. (eds.): *Democratic Accountability and the Use of Force in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 355.
- [77] IDLER, Annette – FOREST, James J. F. (2015). Behavioral Patterns among (Violent) Non-State Actors: A Study of Complementary Governance. *Stability: International Journal of Security & Development*, Vol. 4, No. 1, s. 14.
- [78] K modelu sekuritizace BUZAN, Barry (1983): *People, States, and Fear. The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Wheatsheaf Books; BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – WILDE, Jaap de (1998): *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- [79] ZELINKA, Petr (2008): Kritika teorie bezpečnostního komplexu z hlediska přístupu síťových aktérů. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 43, No. 4, s. 63.
- [80] Příklady pokusů o sekuritizační pohyb viz Le Monde (2012): Mali: les députés Haïdara de Tombouctou et Bourem lancent un SOS [on-line]. Dostupné z: <http://africamix.blog.lemonde.fr/2012/10/26/mali-les-deputes-haidara-de-tombouctou-et-bourem-lancent-un-sos>; Le Monde (2013): Pour le président tchadien, la Libye est au bord de l'explosion [on-line]. Dostupné z: http://www.lemonde.fr/libye/article/2013/06/08/pour-le-president-tchadien-la-libye-est-au-bord-de-l-explosion_3426705_1496980.html; The Guardian (2014): Syrian Kurds plea for help defending Kobani from Isis advance [on-line]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/03/syrian-kurds-plea-for-help-kobani-isis-advance>.
- [81] BUZAN, Barry – HANSEN, Lene (2009): *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 216.
- [82] BUZAN 1983, s. 111.
- [83] BUZAN – WÆVER 2003, s. 44.
- [84] BUZAN – WÆVER 2003, s. 62.
- [85] Srovnání BUZAN – WÆVER 2003, s. xxvi, 64; ZELINKA 2008, s. 63.
- [86] SlateAfrique (2015). „Boko Haram est décapité“, affirme le président tchadien Deby [on-line]. Dostupné z: <http://www.slateafrique.com/602663/boko-haram-est-decapite-affirme-le-president-tchadien-deby>; New York Times (2015). Nigeria: Boko Haram Is Said to Have a New Leader [on-line]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2015/08/13/world/africa/nigeria-boko-haram-is-said-to-have-a-new-leader.html?ref=world>.
- [87] Srovnání TISSERON, Antonin (2011): Enchevêtrements géopolitiques autour de la lutte contre le terrorisme dans le Sahara. *Hérodote: Revue de géographie et de géopolitique*. Vol. neuvedeno, No. 3, s. 104; SHAW, Scott (2013): Fallout in the Sahel: The Geographic Spread of Conflict from Libya to Mali. *Canadian Foreign Policy Journal*, Vol. 19, No. 2, s. 207; LUDVÍK 2014b, s. 28-33.